

МЕТА І ЗАВДАННЯ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Автором статті висвітлюються погляди представників вітчизняної прогресивної педагогічної думки другої половини ХІХ – початку ХХ століття на мету та завдання розумового виховання у навчальних закладах.

Ключові слова: розумове виховання, розумовий розвиток, інтелектуальні вміння, світогляд, народна школа.

Постановка проблеми. Розумове виховання є одним з найважливіших аспектів підготовки до життя молодого покоління. Воно спрямоване на розвиток дисциплінованого творчого розуму і пізнавальних здібностей, збудження інтересу до інтелектуальної діяльності, на озброєння людини науковими знаннями, способами їх здобуття і застосування на практиці, на формування культури розумової праці.

Історія вітчизняної педагогіки містить багату теоретичну і практичну спадщину, яка може і повинна бути використана в умовах сучасної загальноосвітньої школи. Значущість вивчення історичного досвіду організації процесу розумового виховання підтверджується інтересом до даної проблеми багатьох дослідників, зокрема О. Сухомлинської, І. Зайченка, М. Євтуха, С. Коваленко, М. Ярмаченка, О. Джус, Ж. Ільченко, О. Юзик, І. Колесник, Г. Бугайцевої та інших, що знайшло відображення у відповідних наукових працях.

Мета статті полягає у висвітленні поглядів на мету і завдання розумового виховання у вітчизняній педагогічній думці другої половини ХІХ – початку ХХ століття.

Результати теоретичного дослідження. Період кінця ХІХ – початку ХХ століття охарактеризувався інтенсифікацією пошуків нових шляхів виховання дитини. Особливістю педагогічної науки зазначеного етапу було існування двох її напрямків: педагогіки офіційної і прогресивної. Зміст освіти в офіційній педагогіці визначався метою виховання дітей у релігійно-монархічному дусі, в той час як прогресивна педагогіка виступала за раціонально побудований навчально-виховний процес і формування всебічно розвинутої, самостійно мислячої особистості.

Вітчизняний педагог-науковець, професор Сергій Іринейович Миропольський (1842 – 1907), розмірковуючи про відношення виховання до життя, відзначав серйозність цієї проблеми, адже вірне або невірне її вирішення безпосередньо впливає на життєвий шлях людини. "Виховання так глибоко входить в усі сфери домашнього, суспільного і, навіть, політичного життя, що немає жодних відносин між людьми, які б так чи інакше, з того чи іншого боку не відчували б на собі впливу виховання", – писав він [7, с. 1].

С. Миропольський розрізняв поняття "розумність" та "грамотність": грамотність тлумачилася ним як вміння читати і писати, в той час як розумність – вищий рівень розвитку розуму, який полягає у вмінні корисно застосувати набуті знання. "Яка користь від грамотності, – зазначав вчений, – якщо в учня не розвинена цікавість? Який сенс в тому, що дитина навчилася арифметичних дій, а голова її буде нерозвинутою? Яка користь від вміння писати, коли учень не володіє мовою, не вміє ясно, впорядковано викладати свої думки?" [6, с. 13]. Діти повинні, твердив він, виходити зі школи маючи не тільки знання, але й розвинутий розум, допитливість, навички і любов до праці, прагнення до самоосвіти.

Для вивчення у початковій школі С. Миропольський пропонував наступні предмети: закон Божий – головний предмет, церковні співи, руська і церковнослов'янська грамота, чистопис, арифметика і початкові знання з вітчизняної географії та історії.

Вивчення Закону Божого та церковних співів, на переконання педагога, необхідні для кожної православної людини і знаходяться у тісному взаємозв'язку між собою. Ці предмети мають глибокий вплив як на душу, так і на розум дитини. "Вірне викладання їх не тільки повідомить дітям потрібні знання, але й утвердить в них благочестиві навички і, навіть, введе їх у діяльну участь у богослужінні, навчивши їх мові Церкви та її співам" [8, с. 29].

Щодо рідної мови, то крім виховного значення С. Миропольський вбачав у цьому предметі і практичну мету – зробити учнів грамотними людьми, дати їм засіб для самоосвіти після виходу зі школи. З цим предметом він тісно пов'язував і письмо.

Взагалі, виходячи з вимог простого народу, обсяг і якість знань педагог підпорядковував вузькому практицизму. Так, говорячи про арифметику, вчений підкреслював її позитивний вплив на розумовий розвиток учнів. В той же час він зазначав, що оскільки арифметика має широке застосування у повсякденному житті, її викладання повинно носити чисто практичний характер.

Не дивлячись на певні позитивні відмінності поглядів С. Миропольського від позиції офіційної педагогіки, у них можна помітити вплив певних космополітичних настроїв, притаманних тогочасному суспільству. Теоретичні розробки вченого в галузі розумового виховання хоча і були спрямовані на

формування мислячої особистості, головним завданням школи він вважав виховання громадянина Російської імперії цілком відданого імператору.

Іван Олексійович Сікорський (1842 – 1919), видатний лікар, психолог, педагог, розглядав розумове виховання як складову повноцінної особистості. Він зазначав, що вже у підлітковому віці (12 – 14 років), розумове і моральне виховання помітно зближуються, а з настанням юнацтва зливаються в один процес вищого духовного зростання [12, с. 3].

У справі виховання І. Сікорський звертав увагу на спадковість певних розумових обдарувань. Обдарованість, в його розумінні, – це природна розвиненість певних ділянок головного мозку, які відповідають за той чи інший талант. Проте, вроджені розумові здібності потребують підтримки і розвитку, що відбувається в процесі навчальної діяльності.

Аналізуючи особливості дитячого мислення, педагог відмічає, що деякі однобічності дитячого розуму залежать від звичайних помилок і відхилень початкового виховання. "Принаймні, – писав І. Сікорський, – можна впевнено стверджувати, що деякі дитячі типи являють собою результат виховання, а зовсім не спадковості, і, таким чином, значно більшою мірою піддаються педагогічному впливу, ніж в тому випадку, якщо б вони були фактором спадковим" [12, с. 18].

Головне завдання виховання розуму, вважав вчений, полягає у розумовому розвитку – формуванні постійної готовності, здатності до відповіді щохвилини, наведенні ладу у знаннях. Щодо іншої умови розвитку розуму – набуття певних знань, то, на думку вченого, вона є менш суттєвою, хоча і не другорядною. Найбільш важливим є вміння зберігати в пам'яті потрібний матеріал і вміння його вчасно знайти і використати.

Для формування впорядкованого розуму І. Сікорський пропонував вихователям звертати серйозну увагу на розвиток у дитини всіх видів мислення та всіх форм уявлення. Таким чином, на його думку, можна досягти не тільки розширення горизонтів дитячого розуму, але й сили, ясності і повноти думки.

Професор Київської духовної академії Маркелін Олексійович Олесницький (1848-1905), педагог, психолог і філософ, також наголошував на міцному взаємозв'язку розумового і морального виховання і, виходячи з цього, формулював мету і завдання розумового виховання дитини. На його переконання, метою розумового виховання є прищеплення любові до істини, пізнання Бога як взірця для життя, взагалі – формування прагнення і вміння приносити користь в житті і собі і людям.

Завдання професор бачив у розвитку нижчих та вищих розумових здібностей. До нижчих він відносив: 1) чуттєве пізнання, головним чином зір та слух (потрібно не просто розвивати вміння бачити та чути, а вчити дитину спостерігати, спираючись на її інтереси); 2) вміння говорити; 3) творче уявлення (фантазію). До вищих розумових здібностей відносилися: 1) розсуд – вміння пізнавати те, що дійсно існує в світі; 2) розум – створення ідей та вищих ідеалів.

Умовно називаючи чуттєве пізнання нижчою розумовою здатністю М. Олесницький високо оцінював його роль у розумовому розвитку. Всі вищі розумові процеси, або, як він їх розумів – мислення, здійснюються за аналогією з чуттєвим пізнанням. "Ми мислимо образно, тобто за образами просторових форм, що спостерігає зір. Таким чином, старанне формування здатності чуттєвого пізнання є доволі плідною працею для усякого вищого розумового утворення" [9, с. 190].

На ґрунті нижчих розумових здібностей, розвиваються вищі. Розсуд, який вчений відносив до першої вищої розумової здібності, розумівся ним як логічна мислительна діяльність, розвиненість розумових операцій: аналізу, синтезу, узагальнення та класифікації. Однак, діяльність мислення є обумовленою пам'яттю та знаннями, які в ній зберігаються. Тут професор наголошував на тому, що цінність такого знання, і взагалі розумового виховання, вимірюється не кількістю матеріалу, не кількістю уявлень, а міцністю їхнього зв'язку.

На відміну від розсуду – логічної обробки знань, взагалі логічного мислення, у термін "розум" М. Олесницький вкладав значно ширший зміст. Розум, у його трактуванні, є такою здатністю, за допомогою якої людина "досліджує кінцеву причину і мету всього, що існує, оцінює всі речі і явища, приймає близько до серця все, що відбувається у світі і не задовольняється логічним спостереженням речей і явищ, але турбується про те, щоб усе відбувалося згідно до вищої норми своєї досконалості" [9, с. 235]. Отже, розум – це найвища здатність людини, поєднання діалектичного, теоретичного мислення та сформованого світогляду. Цікавим є той факт, що професор М. Олесницький у світогляді поєднував матеріальні та ідеальні погляди, відтак, на нашу думку, суто науковим, в сучасному розумінні, такий світогляд назвати не можна.

Науковістю, незабарвленою релігійними переконаннями, відрізнялися погляди на розумове виховання приват-доцента київського університету Св. Володимира Олександра Брониславовича Селіхановича (1888-1968). У своїй праці "Нарис загальної педагогіки" він змістовно відображає специфіку діяльності розуму, мету і завдання розумового виховання.

Розглядаючи мислення як головну функцію розуму, в результаті якої виникає пізнання, первинною метою розумового виховання науковець називав саме розвиток здатності мислити і вміння досліджувати явища (розумовий розвиток). Розвиток мислення він вважав можливим за виконання трьох завдань. Перше завдання полягало у розвитку формальних здібностей розуму, а саме здатності узагальнювати, вміння виділяти суттєві зв'язки між явищами, будувати висновки (формування розумових операцій). Мислення уявлялося вченим як поєднання судження і умовиводів: судження – це певний процес встановлення відносин між предметами, що базується на аналізі та синтезі; умовивід – виникнення нового судження із попередніх.

У тісному зв'язку із мисленням О. Селіханович розглядав мову людини. Досліджуючи їхню взаємодію, він прийшов до важливих висновків:

1. Розвиток мислення передбачає відповідний розвиток мови і навпаки.

2. У мові народу відображаються усі набуття його думки, все його духовне мистецтво. Якщо мова народу недостатньо розвинена, на ній не можна мислити.

3. Розвинути думку дитини можна тільки за умови ретельного і всебічного вивчення рідної мови, а також мов інших народів [11, с. 87].

Другим завданням у процесі розумового виховання вважалося повідомлення учневі певної суми знань, необхідних для життя, і ознайомлення його зі здобуттями науки. Засвоєнні через вивчення наукових дисциплін знання стають матеріалом для роботи думки, якому завжди можна знайти практичне застосування.

Третє завдання, що О. Селіханович ставив вчителю – прищеплення вихованцю усвідомлення цінності науки і любові до знання, розвиток, таким чином, мотиваційної сфери і прагнення до самостійного набуття знань. Не останню роль у цьому повинен відігравати інтерес дитини, з яким науковець радив рахуватися батькам і вчителям і певним чином спрямовувати його.

Всі три завдання повинні виконуватися у комплексі і бути взаємообумовленими. "Очевидно, – писав педагог, – що формальні здатності розуму можуть розвиватися тільки у процесі засвоєння відомих наукових даних" [11, с. 50].

Розглядаючи процес розумового виховання педагог обґрунтував, також, значення у розумовій діяльності і взаємозв'язок відчуття, уяви, уявлення, асоціацій, апперцепції, пам'яті. Таким чином, погляди О. Селіхановича на процес розумового виховання, побудовані на досвіді класичної педагогіки, увібрали в себе ідеї Я.А. Коменського про пізнання себе і світу, а особливо К.Д. Ушинського про єдність формальної і реальної мети освіти.

Михайло Іванович Демков (1859-1939), педагог, історик і популяризатор педагогіки, розглядаючи процес становлення особистості, акцентував увагу саме на розумовому вихованні, говорячи, що "розумове виховання є настільки важливою і необхідною справою в житті, що про нього треба дбати не тільки в школі, а й до школи і після школи" [3, с. 34].

Навчальну діяльність М. Демков розглядав як формуючий процес мислячої особистості. "Освіта, що озброює людей знанням і досвідом всіх попередніх поколінь і розвиває їхні вроджені розумові сили, може і повинна давати для всіх людей лише тільки благо" [1, с. 135]. Але, як і переважна більшість прогресивних педагогів кінця ХІХ – початку ХХ століття, він критикував сучасну йому школу, говорячи, що по закінченні навчального курсу учні забувають книжку, а деякі з них зовсім втрачають вміння читати і писати.

Мету розумового виховання у навчальному процесі педагог вбачав у "розвитку інтересу і любові до знань, сприянні відпрацюванню вірних понять, суджень, умовиводів, розвитку мислення і вміння досліджувати і пізнавати явища" [4, с. 29]. Для цього "шляхом навчання народна школа повинна дати певний мінімум загальної освіти. Вона, перш за все, повинна навчити читати і розуміти книгу, а потім прикласти всі зусилля, щоб учень полюбив книгу і при цьому шукав би в ній не тільки розваги та пустощі, а й корисні знання. Потім школа повинна навчити усно та письмово викладати свої думки, вирішувати не складні арифметичні задачі і дати основні знання з рідної історії, географії і природознавства" [2, с. 149].

Отже, основними завданнями, на думку М.І. Демкова, що повинна виконувати школа у процесі розумового виховання, є оволодіння учнями певним мінімумом знань, критичне ставлення до нових знань (аналіз, узагальнення), вміння читати, самостійно підбираючи матеріал, усно і письмово викладати свої думки.

Софія Федорівна Русова (1856-1940), педагог, літературознавець і громадський діяч, вихованню розуму надавала першочергового значення, адже вважала його основою освіти, що викликає активну думку, шукання істини, спонукає до критики, керує серцем і волею.

Аналізуючи думки М. Монтеня, Дж. Локка, О. Вільмана, Й. Г. Песталотці, Я. А. Коменського, Ж. Ж. Руссо, Дж. Дьюї та інших дослідниця прийшла до висновку, що накопичення знань не тільки не виключає, але й вимагає проведення формуючого процесу, який розвине розумові сили учня, його внутрішню діяльність. Виходячи з цього можна стверджувати, що мету розумового виховання С. Русова бачила перш за все у формуванні особистості з теоретично і практично розвиненим розумом, який би дозволяв здобувати необхідні знання та активно користуватися ними в житті. Досягненню такої мети сприяє виконання низки завдань: накопичення певного фонду знань; розвиток мислення; формування інтелектуальних вмінь; формування наукового світогляду.

Здобуття знань, їх опрацювання відбувається завдяки пізнавальним здібностям (сприйманням, увазі, пам'яті) та мисленню. Для виховання якісних сприймань вчена визнавала доцільним зосередитися на розвитку органів чуття дитини, особливо зору, дотику, слуху. Вона відмічала, що брак тих чи інших зорових, тактильних чи слухових сприймань негативно позначається на загальній обдарованості, а слабкі на розум діти дуже часто мають дефективні аналізатори.

Інформаційний матеріал, що здобувається завдяки пізнавальним здібностям та інтелектуальним вмінням, слугує основою для розвитку мислення. Сам процес мислення С. Русова розуміла як акцію, де факти, що є в пам'яті людини, викликають інші факти або істини з метою ввести певність у розуміння останніх фактів. Вона розрізняла такі види мислення, як репродуктивне, індуктивне, дедуктивне, творче,

теоретичне та ін., проте, пріоритетним вважала логічне мислення, говорячи, що "правдиво інтелектуальною метою виховання є одна, себто вироблення логічного мислення, утворення обережних та ґрунтовних звичок думання" [11, с. 186].

Вивчаючи погляди дослідниці на питання формування інтелектуальних вмінь учнів слід відмітити, що вона зосереджувалася перш за все на вміннях навчальної діяльності, що сприяють набуттю знань та розвитку мислення.

Досить повного відображення у науковій спадщині С. Русової набула проблема формування світогляду учнів, як необхідної риси інтелектуально розвиненої особистості. Розглядаючи світогляд як цілісну систему понять, поглядів, переконань і почуттів, що ґрунтується на основі знань про природу, суспільство і людину, дослідниця вважала необхідним за короткий час шкільного навчання давати учням такі знання, які б розширювали їх світогляд, і розвивали такі риси характеру, які привели б їх до правильного виконання життєвих обов'язків.

У вітчизняній педагогічній думці кінця XIX – початку XX століття значне місце належить багатій науковій спадщині Тимофія Григоровича Лубенця (1855 – 1936) – педагога, освітнього та громадського діяча, зусилля якого були спрямовані на розвиток дошкільної, початкової освіти, а також освіти дорослих.

Розробляючи теорію розумового виховання Т. Лубенець, як і більшість прогресивних педагогів того часу – послідовників К. Ушинського, також відстоював поєднання принципів дидактичного формалізму та дидактичного матеріалізму.

Аналізуючи наукові праці педагога слід відмітити, що, на його думку, при формулюванні мети і завдань освіти, а відтак і розумового виховання, необхідно враховувати вимоги, які ставить до школи простий народ. У "Педагогічних бесідах" автор свідчить, що "елементарні знання школяра вже не задовольняють селянина: він вимагає від своєї дитини не одного тільки вміння читати, але й свідомо застосовувати свої знання на практиці" [6, с. 546].

Таким чином головна мета розумового виховання повинна була полягати у підготовці людини до життя і праці, забезпеченні, певною мірою, її розумового розвитку. Виходячи із вимог народу школа мала виконувати наступні завдання: забезпечення учнів знаннями з основних навчальних дисциплін; формування критичності мислення, вміння порівнювати, зіставляти, розрізняти суттєве і другорядне; навчання читанню, письму, вмінню викладати думки; розвиток пізнавальних здібностей.

Дбаючи про збагачення фонду наукових знань дітей, вчений тісно пов'язував з ним розвиток мислення, розумових операцій. Він виходив з переконання, що розвиток дитячого мислення повинен відбуватися, передусім, на основі реальних знань, наукових понять, що сприяють виробленню гнучкості, критичності розуму, вмінню порівнювати. У праці "Педагогічні бесіди" зазначено, що "необхідним і суттєво важливим на всіх ланках навчання є те, щоб знання, які набуваються на уроках, класифікувати, однорідні предмети приводити у систему, логічно пояснювати їх причини, виводити з них необхідні наслідки, відшукувати приватні випадки із загального закону і т.п. Розум, що здатний до такої праці, завжди буде глибшим і сильнішим" [6, с. 269]. Для кращого засвоєння фактів Т. Лубенець радив не зубріння, а використання аналізу та роздумів над ними.

Вважаючи читання головним засобом набуття знань у початковій школі, Т. Лубенець значну увагу приділяв формуванню в учнів саме цього вміння. Так підручник для початкової школи "Зернятко", автором якого він є, містить твори фольклору для збудження в дітей жвавого інтересу до навчання та симпатії до близького їм; по-друге, у процесі повторення слів і висловів можна виробити необхідний механізм читання. Паралельно з цим, користь читання науково-популярних статей вбачалася ним у тому, щоб, повідомляючи найбільш цінну інформацію, прагнути до розвитку в дітях допитливості і збудження в них інтересу до серйозного і ділового читання, яке дуже часто є єдиним засобом до подальшої самоосвіти [6, с. 194].

Вказуючи на значення письма, Т. Лубенець розглядав цей навчальний предмет як суттєвий компонент у розвитку мислення і мовлення учнів, проте, на відміну від тогочасної загальноприйнятої думки, не вважав, що через це граматики в народній школі повинна бути домінуючим предметом.

Основою для розвитку мислення, накопичення знань та набуття загально навчальних вмінь педагог вважав основні пізнавальні здібності: інтерес, увагу та пам'ять. Стимулюючи інтерес до вивчуваної теми, вчитель тим самим збуджує увагу учня, викликає до дії розумові операції. Працюючи таким чином, дитина зберігає у пам'яті потрібний матеріал, який вона зможе відтворити, якщо для цього з'явиться привід.

Висновки. Аналіз науково-педагогічних праць зазначеного періоду дає можливість стверджувати, що науковці розглядали розумове виховання як виключно важливу умову успішної соціалізації дитини. Розвиток розуму мав бути забезпечений шляхом навчання дитини мислити, набувати знання і користуватися ними. Проте, прогресивний напрямок педагогічної думки кінця XIX – початку XX століття відрізнявся неоднаковими підходами до формування світоглядних позицій підростаючого покоління. Одна течія – педагоги, що переважним чином розробляли методику середньої освіти, характеризувалася прагненнями до формування загальнодержавного, імперського світогляду, хоча і визнавала важливу роль у розумовому вихованні рідної мови. Інша течія, "народницька", прагнула до виховання свідомого українця, відстоюючи формування світогляду дитини на національному ґрунті.

Використані джерела

1. Демков М. И. Курс педагогики для учительских институтов, высших женских курсов и педагогических классов женских гимназий. Часть II. Теория и практика воспитания / М. И. Демков. – М.–Петроград, 1918. – 366 с.
2. Демков М. И. Начальная народная школа, её история, дидактика и методика. Изд. 2-е, исправленное / М.И. Демков. – М., 1916. – 329 с.
3. Демков М. И. Начальная педагогика для учащихся в народной школе и для грамотных крестьян / М. И. Демков. – М., 1913. – 63 с.
4. Демков М. И. Уроки в народной школе. Краткое методическое руководство/ М. И. Демков. – М.–Петроград: Издание А. С. Панафиной, 1915. – 154 с.
5. Лубенец Т. Г. Педагогические беседы / Т.Г. Лубенец. – С.-Пб. : Изд. Луковникова П.В. – 1913. – 578 с.
6. Миропольский С. Задачи, план и основы устройства нашей народной школы. Дидактическое пособие для учителей и учительских семинарий / С. Миропольский. – С.-Пб., 1884. – 180 с.
7. Миропольский С. Теория и практика в воспитании / С. Миропольский // Журнал Министерства Народного Просвещения. – 1871. – № 157. – С. 1 – 29.
8. Миропольский С. Учебник дидактики. Вып. I. Общая дидактика. – Изд. 8-е / С. Миропольский. – С.-Пб., 1905. – 82 с.
9. Олесницкий М. Полный курс педагогики. Руководство для всех занимающихся воспитанием и обучением детей. – Выпуск первый: Теория воспитания. – 2-е изд. / М. Олесницкий. – К. : Типография Г. Т. Корчак-Новицкого, 1895. – 341 с.
10. Русова С. Дидактика / С. Русова // Вибрані педагогічні твори: У 2-х кн. Кн. 2 / [за ред. Є.І. Коваленко]. – К. : Либідь, 1997. – С. 134 – 300.
11. Селиханович А. Очерк общей педагогики. – Изд. 2-е, испр. / А. Селиханович. – К. : Тип. Акц. о-ва "Пётр Барский в Киеве", 1914. – 161 с.
12. Сикорский И. А. Об умственном и нравственном развитии и воспитании детей / И. А. Сикорский. – М., 1902. – 92 с.

Zhuk O.

THE PURPOSE AND OBJECTIVES OF MENTAL EDUCATION IN THE NATIONAL EDUCATIONAL THOUGHT OF LATE XIX – EARLY XX CENTURY

The period of the late XIX – early XX century was characterized by the intensification of the search for new ways of raising a child. Feature of pedagogical science that stage was the existence of two directions: pedagogy official and progressive. The content of education in the official pedagogy was determined with the aim of educating children in religious and monarchical spirit, while progressive pedagogy advocated rationally constructed the educational process and the formation of a fully developed, independently thinking individual.

Analysis of scientific and pedagogical works specified period gives an opportunity to claim that scientists considered intellectual education as a vital condition for successful socialization of the child.

However, the progressive direction of the pedagogical thought of the late XIX – early XX century were distinguished by their different approaches to the formation of the ideological positions of the younger generation. One for teachers, mainly developed the theory of secondary education, was characterized by aspirations to the formation of national, Imperial ideology, although they recognized the important role in the intellectual education of the native language. Another course, "populist", sought to educate the conscious Ukrainians, education Outlook on a national basis.

Key words: *intellectual education, mental development, mental operations, intellectual skills, world view, folk school.*

Стаття надійшла до редакції 30.10.2014